

Тероризам као облик политичког насиља

Пуковник Милорад Бошковић

Разноврсни облици примене насиља, који су често прерастали у грађанске, етничке, верске, локалне и регионалне сукобе и светски рат, значајно обележавају историју људског друштва. Тероризам је најгрубљи облик насиља у међународној заједници и вишеструко се негативно одражава на међународне односе. То је сталан проблем појединих земаља, међу којима је и Југославија.

Наиме, проширује се круг унутрашњих и међународних субјеката који прибегавају тероризму као средству за постизање политичких циљева на унутрашњем и међународном плану, чиме се степен друштвене опасности од тероризма повећава, а јављају се и његови нови облици и проширује круг објеката напада.

Не сагледавајући опасности од тероризма по међународну заједницу, поједине земље се одређују према њему сходно властитом вредносном систему. Политика тзв. двоструког стандарда, према којој се тероризам дели на „добар“ и „рђав“, неизбежно отежава борбу против тероризма уопште.

Као жртва тероризма, СР Југославија је изградила своје ставове у вези с међународним тероризмом потписивањем свих међународних конвенција којима су утврђене обавезе држава у спречавању и кажњавању бројних кривичних дела којима се испољава међународни тероризам.

У свету не постоји општеприхваћена дефиниција тероризма, па се он различито тумачи. Посебно је упадљиво неразликовање тероризма од терора, што често доводи до појмовне збрке и колоквијалне употребе тих појмова. Због те термилошке збрке, срачунате на идеолошко-политичко замагљивање проблема, неопходно је јасно појмовно одређење међународног тероризма и његових појединих категорија.

Без обзира на постојеће разлике у појмовном одређењу тероризма, нека његова основна обележја су издиференцирана. Поуздано је установљено да носиоци тероризма могу бити државе и недржавни субјекти, који тероризмом намеравају да остваре превасходно политичке циљеве. Заstraшивање или претња жртви да ће бити уништена основни су облици деловања носилаца тероризма ради постизања зацртаног политичког циља, а жртве тероризма су најчешће обични грађани, који немају никакве везе с прокламованим циљем терористичког напада.

Тероризам је у садашњем међународном политичком тренутку веома актуелан проблем, о чему сведоче бројне терористичке активности у појединим земљама. У новије време степен друштвене опасности од међународног тероризма се повећава, јављају се његови новији

облици и проширује круг објеката напада, као и круг унутрашњих и међународних субјеката који прибегавају тероризму као средству за постизање одређених политичких циљева на међународном плану. И поједине државе се, прикривено или отворено, служе тероризмом.

На међународне односе тероризам се вишеструко негативно одражава. Пре свега, ширењем психозе, страха и несигурности угрожава општу безбедност друштвеног живота у појединим деловима света. Терористичко деловање посебно је штетно за мале земље и земље у развоју, као и за ослободилачке покрете. Жртве тероризма су најчешће обични грађани, који нису ни у каквој вези с прокламованим циљем терористичког напада. То, као и други разлози, чине тероризам морално неприхватљивим, због чега је он предмет опште осуде и огорчења у свету.

Тероризам је стар колико и историја, али је у последње две деценије драматичан пораст међународних терористичких акција које изводе појединци, групе, организације, па и државе, да би остварили своје циљеве. У току последње године терористички инциденти и акције достигли су забрињавајуће велики број, па су нужни напори међународне заједнице да се спречи деструктивно дејство те опасне друштвене појаве, као и да се разобличи контроверзе савременог тероризма.

О тероризму уопште

Разноликост друштвених појава и процеса, између осталог, вероватно доприноси и настајању, развоју и цикличном обнављању међународног тероризма и диверсификацији његових појавних облика, као и појави мноштва термина и појмовних одређења која се често некритички користе.¹ Томе доприноси и изразита идеолошко-политичка обојеност тероризма, којом се детерминишу „двоструки стандарди“ у третирању „свог“ и „туђег“ тероризма или ставља знак једнакости између тероризма и борбе ослободилачких покрета, и настоји да се тероризам против суверених држава учини легитимним методом и средством политике за успостављање доминације и хијерархије. Та случајна или намерно изазвана термилошка збрка срачуната је на то да се идеолошко-политички замагле проблеми борбе против међународног тероризма, оправдају притисци на мале и независне земље и тај метод учини легитимним средством за успостављање тзв. новог светског поретка и доминантне позиције Сједињених Америчких Држава.

Под појмом терора (од француске речи *terreur* – сејање страха), у политичком смислу, подразумева се акција насиља која се предузима у политичке сврхе ради застрашивања и беспоштедног сламања отпора онога према коме се изводи. Терор означава и стање духа – страх, ужас, задавање или изазивање страха, односно примену насиља у борби

¹ В. Лакер је у периоду између 1963. и 1981. године избројао укупно 109 дефиниција тероризма (Laquer Walter, *Reflections on terrorism*, „Foreign Affairs“, јесен 1986).

против противника све до његовог физичког уништења. У ширем смислу, под тероризмом (*terror* – страх) подразумева се акција насиља која се примењује из политичких разлога ради застрашивања, а и беспоштедног сламања отпора онога према коме се предузима, или уништавања противника.² Под тероризмом се подразумевају и страхо- влада, насиље и влада насиља.³ С друге стране, тероризам је доктрина и метод борбе за одређене циљеве систематском употребом насиља.⁴ Терор и тероризам у теорији и пракси попримају различита значења, пре свега због разлике у обиму и систематичности примене насиља.

Као вишедимензионални политички феномен *савремени тероризам*⁵ се може теоријски најопштије одредити као сложени облик организованог, индивидуалног и, ређе, институционализованог политичког насиља, обележен застрашујућим брахијално-физичким и психолошким методама политичке борбе, којима, обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају да се остваре „велики циљеви“ на начин потпуно непримерен постојећим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају. Као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља, тероризам је увек окренут против одређених институција неког друштва, односно као *inconcretum* против неке државе. Уколико је вид државног насиља, чак и када је формалноправно легалан, не налази легитимне основе у релевантном етничком и прогресивном правном кодексу међународне заједнице. Према идеолошкој основи, тероризам може бити ултрадесни („црни“), односно фашистодан, или ултралеви („црвени“), квазиреволуционаран вид политичког деловања. Најчешће га покрећу мотиви усконационалне, сепаратистичке или неке друге територијално-претенциозне, као и религиозне, расне или реваншистичке природе. Мада је „црвени“ тероризам одувек чешће истраживан, то не значи да је „црни“, фашистодан тероризам мање опасна политичка појава. Будући да је одлика те врсте тероризма неселективност у одабиру жртава, као и тежња за што помпезнијим разарањем, обележавају га, за разлику од „црвеног“ тероризма, чији су циљ поједине личности, хронике масовних покоља. На пример, само у Италији, у пет акција фашистичког тероризма живот је изгубило 187 особа, а рањено је 685 лица, што премашује број жртава свих терористичких акција „црвеног“ тероризма које су изведене у Европи.

Да би се тероризам појмовно појаснио неопходно је да се укаже на две основне грешке које су честе при његовом дефинисању. Прва грешка је подвођење борбе истинских ослободилачких покрета под

² Политичка енциклопедија, „Савремена администрација“, 1975, стр. 1079.

³ Мала енциклопедија Просвете „Просвета“, Београд, 1970, стр. 97.

⁴ Лексикон страних речи, М. Вујаковић, „Просвета“, 1970, стр. 947.

⁵ Др Драган Симеуновић, *Политичко насиље*, Радничка штампа, Београд, 1989, стр. 132–134, 136 и 154.

тероризам, и она је условљена углавном идеолошким разлозима, па је најчешће праве аутори из држава и структура које и иначе настоје да угуше или омету ослободилачке и друге прогресивне покрете у земљама у развоју. Симптоматично је да, упоредо, с истом тезом наступају и њихови званични представници у разним међународним форумима, пре свега у Уједињеним нацијама. Заговорници те тезе, као по правилу, траже ослонце за њу у међународно признатом праву на побуну, заборавајући или превиђајући да је она легитимна основа за насилно политичко деловање само уколико не постоји ниједан други пут за остварење фундаменталних људских права, што у случају тероризма очигледно није случај. Друга, такође веома честа погрешка приликом дефинисања тероризма јесте неразликовање тероризма од осталих, бројних облика политичког насиља, односно свођење свих облика политичког насиља под тероризам, иако је он само један од сложених облика друштвеног насиља испољеног у сфери политике. Посебно је упадљиво неразликовање тероризма од терора, што често изазива појмовну и терминолошку збрку.

Сличност између терора и тероризма је у томе што су оба оружја мањине, што су им жртве најчешће недужна лица и што теже изазивају страха не код жртве, већ код друштвене групе којој жртва припада. Полазни критеријум за њихово разликовање, према Драгану Симеуновићу, јесте однос извршеног насиља и власти. *Терор*⁶ је претежно насиље у оквиру процеса спровођења моћи ради одржања на власти, односно задржавања или увећавања моћи владајућих, дакле насиље власти, док је *тероризам* насиље против неке и нечије власти, дакле облик насилног супротстављања власти. Међутим, као што терор није ознака за свако насиље, већ само за страховладу, тако ни тероризам у савременом друштву није само облик насиља против недемократске, тоталитарне владавине, већ је могући вид субверзивног деловања против сваке, па чак и веома демократске власти. Као и тероризам, терор је директно насиље, али насиље институција, и то масовно, с израженом комуникативном функцијом. И други пол – инструменталност, екстремно је развијен код терора с обзиром на број погођених насиљем, или на интензитет метода извођења. И други аутори, тежећи терминолошком и појмовном разграничавању тероризма и терора, наводе њихове сличности и разлике узимајући за полазни критеријум њиховог разликовања однос насиља и власти. Тако Војин Димитријевић сматра да је терор спровођење насумичног насиља ради одржања власти или њеног учвршћивања, док је тероризам насиље срачунато против неке и нечије власти.⁷

Симболичка функција насиља у терору не огледа се у намери спровођења директног насиља над свима, већ у домену егземпларне егзекуције настале из могућности да свако буде објекат насиља, и исто

⁶ Исто, стр. 144–145.

⁷ На пример, др Војин Димитријевић, *Страховлада*, Београд, 1985, стр. 111.

толико услед створене немогућности да се, без обзира на потпуну недужност, остане заштићен. Стога, суштинска одлика терора јесте организовано, планско и циљно изазивање страха широких размера да би се кроз жељено понашање и деловање застрашених постигли одговарајући циљеви, односно остварили конкретни интереси застрашивача. Неселективно насиље над неким са ким се остали чланови заједнице или групе по степену виности или невиности могу идентификовати изазива код њих нејасан осећај кривице и страх који паралише, прво услед створене неизвесности о сопственој, личној судбини, и друго, услед помешаности страха са надом да ће се и поред изражене неселективности примењеног насиља због своје потпуне недужности бити барем случајно поштеђен. Тако обликован страх има за последицу значајно смањење воље за отпором, посебно у деловима становништва још непогођеним насилним мерама. Страх и несигурност и јесу основни покретачи њихове насилне акције, мада постоје и други, што доводи до посебних системских форми терора.

У општем значењу терористичке активности су примена непосредног организованог насиља претежно једне мање групе, спремне да и физички намеће своју вољу друштву, која употребом психичког насиља над масом изазива страх, несигурност, зебњу и апатију.⁸ Историјски корени тероризма су у условима заоштравања супротности антагонистичких класа и борбе за власт. Прецизније, он се јавља са првим тајним удружењима, наоружаним политичким групама, и слично. Но, без обзира на извесне разлике у појмовном одређењу тероризма, тај друштвени феномен се може сматрати методом и средством борбе чија је суштина *заstraшивање*, примена различитих облика *насиља* и систематска употреба страха *ради постизања одређених циљева*, што значи да тероризам ипак почива на сили. Ради се о незаконитој употреби силе, или заstraшивању њоме, усмереној против лица или њихове имовине, све до политичких или друштвених циљева. Намера је да се заstraше или присиле влада, појединци или групе да промене своје понашање и политику. Мето терористичких аката су, по правилу, добра и личности које имају изузетан друштвени значај, чије систематско угрожавање или уништавање може директно да уздрма углед државе на међународном плану, а на домаћој политичкој сцени да створи неповерење грађана у владине институције, што доприноси ерозији државе. По правилу, политички терористички акти се изводе на јавним местима, због тежње да се обезбеди велики публицитет и прошири страх на што већи број људи, уз изазивање панике и дефетизма.

Иако је заstraшивање основна функција терористичког акта, то није и једина његова функција, јер у терористичком акту, поред терористичких организација, постоје и други чиниоци. Терористички методи могу да укључе држање талаца, пиратство у ваздушном саобра-

⁸ Др Радослав Гаџиновић, *Тероризам – феномен савременог доба*, „Војно-политички информатор“, 1/91, стр. 117.

ћају, психофизичко злостављање, застрашивања, преваре, постављање бомби или убијање. Због тога терористичка активност и јесте средство специјалног рата, с једне, и пропагандни метод и форма борбе за власт, с друге стране.

У општем, претежно политичком, традиционалистичком значењу тероризам је примена непосредног и организованог насиља мањинске групе, спремне да и физичким путем, укључујући и атентате, отмице и убиства, намеће своју вољу држави и друштву, као и да употребљава психички терор над масом, изазивајући колективне и личне комплексе страха и несигурности, зебње и апатије.⁹ Тероризам се у међународном праву третира као активност физичких лица (*natural persons*) која делују индивидуално или у групама, а непосредне жртве терористичких дела су физичка лица (таоци, путници у цивилним авионима...), док су застрашивање и уцењивање управљени против одређене државе.

Ако се појаве терора и тероризма пажљиво анализирају у дужем историјском периоду, неминовно се намеће закључак да су они претежно били оружје појединаца, друштвених група и политичких институција у разрешавању противуречности и постизању политичких и других циљева. Идејно, политички однос терориста према терористичком акту и последицама које он изазива указује на потпуну свест актера, који се, следећи тактику и стратегију своје организације, боре за прокламоване циљеве. Организацијска структура и технологија извођења аката политичког тероризма у пракси се испољавају у функционисању организације (у којој се на идеолошким, политичким, филозофским или религиозним основама окупљају истомишљеници спремни за извођење терористичког акта) и доношењу и усвајању политичког програма, из којег произилазе циљеви и, зависно од њих, мете терористичких аката и начин извођења аката, од којег зависи обука терориста.

Нужно је разликовати индивидуални, појединачни акт терора, као средства притиска на масу, од тероризма као облика владавине, чији је циљ уништавање масе, скупине, етничких група, и слично. По правилу, индивидуалним, појединачним терором у историји су се служили разноврсни покрети у фази борбе за власт, па се он зато може називати „законитим“ тероризмом. Он је, најчешће, и формално био инаугуриран, па га понегде зову тероризмом „државним“, који се може испољавати на међународном и унутрашњем плану. С друге стране, не сме се занемарити да понекад појединачни терор може да буде интегрални део масовног, аутохтоног национално-ослободилачког или револуционарног покрета маса. Ту појаву индивидуалног терора треба разликовати од класичног усамљеног терора који је политички и идејно најчешће израз револта усамљених и очајних појединаца, чије акције можда нису увек израз интереса постојећег односа класних снага и чак могу да штете општем стању тих односа.

⁹ Др Ј. Ђорђевић, *Политичка наука и тероризам*, „Архив за правне и друштвене науке“ 1-2, 1980, стр. 4.

Мада је насиље старо колико и људско друштво, поједини теоретичари сматрају да се термин тероризам јавио у време Француске буржоаске револуције (позната Јакобинска диктатура). Њиме је означено једно стање, начин поступања једне власти, па се поставља питање да ли је стање које је узроковало Јакобинску диктатуру требало назвати терором. Историјски је познато да је Одбор јавног спаса, на челу са Робеспјером, одговорио терором на терор, који је, у правом терористичком смислу, проводила друга, контрареволуционарна страна. У употреби је и синтагма „бели терор“, јер је реакционарна буржоазија прибегавала „белом терору“ као средству грубог, злочиначког напада на револуционарне раднике.

У радничком покрету претечом тероризма се обично сматра тајна терористичка организација „Народнаја расправа“, на челу са Сергејем Генадијевичем Хјечајевим, с почетка друге половине 19. века. Из њене краткотрајне активности, поред осталог, познат је *Катихизис револуције*, у којем се каже: „Страховито, потпуно, свеопште и немилосрдно уништавање... свим силама и свим средствима... све што тај тријумф омета неморално је и криминално“. Марксисти су се већ тада, и много пута касније, јасно, речју и делом, ограђивали од таквих метода. И пре формирања руске социјалдемократске партије, Плеханов и његови истомишљеници су осудили атентат народњака на цара Александра II изведен 1881. године. Маркс и Енгелс су, пре Плеханова, покрет Хјечајева називали „касапинским комунизмом“ и осудили његове методе. И класици марксизма су имали свој став о тероризму. У писму Марксу, 4. септембра 1870, Енгелс каже: „... али замишљамо терор као владавину оних који спроводе терор. Супротно томе, он је владавина оних који су сами заплашени. У већини случајева тероризам је скуп некорисних свирепости, које чине људи који су сами заплашени, покушавајући да прикрију несигурност“.¹⁰

Синтагма *терористичка делатност државе* (на међународном плану), знатно је шира од синтагме *терористички акт*. *Међународни тероризам* је безбедносно веома сложена појава, састављена од више сегмената који се међусобно прожимају и имају узрочно-последичне везе. Анализа те појаве открива политички мотивисану намеру да се систематским извођењем терористичких аката изазову одређене политичке последице у друштву, што подразумева свест о циљевима и средствима којима се они могу остварити.

У савременим међународним односима све је чешћа појава *државног тероризма*, који организују државе посредством својих специјализованих организација. Осим подршке терористичким организацијама и организовања терористичких група које се са своје или територије других земаља убацују у одређену земљу (државу), оне непосредно изводе терористичке акте посредством својих обавештајних служби, све до

¹⁰ К.Маркс – Ф. Енгелс; *Дела – Писма, јули 1870 – децембар 1874*, том 40, „Просвета“, Београд, 1979, стр. 47.

ограничених акција „ниског интензитета“, попут оних које су САД извеле у Либији, Панами, Гренади, Либерiji итд. *Државним тероризмом* могу се сматрати по форми и садржини класични терористички акти, специфични по томе што су их јавно извели у некој земљи припадници војних, полицијских или плаћеничких снага неке друге земље, а по одлуци њених власти, као специфични вид остварења политике силе у међународним односима. Шире, појмом државног тероризма се обухвата и јавно или директно дириговани индивидуални тероризам неких држава, односно њихових институција.

Државни терор је чврсто организована власт изван ограничења, апарат принуде, кадар да страх претвори у нераздвојни део свакодневног битисања најширих слојева грађана. С друге стране, *групни тероризам* је знатно скромнијих могућности од институционализованог државног терора. Његови носиоци су малобројне групе, које се на тај начин боре за одређене политичке циљеве.

Терористичку делатност државе чини мноштво активности којима се стварају предуслови за непосредно извођење терористичких аката. Државне подстицајне мере политичког тероризма су у функцији њених интереса и веома су обимне. Обухватају, с једне стране, разне облике подршке већ постојећим терористичким организацијама, које се огледају у испоруци оружја, обучавању, финансирању (делимично или потпуно), пружању уточишта (понекад и у службеним или приватним просторијама које користе дипломатски представници или на својој територији), снабдевању путним исправама (или чак оригиналним дипломатским пасошима), логистичкој подршци итд. С друге стране, директна терористичка делатност државе на међународном плану испољава се и у организовању терористичких група које са своје или територије трећих земаља убацује у одређену земљу, или формира терористичке групе унутар земље чије безбедносне интересе настоји да угрози. Најзад, државе непосредно изводе терористичке акте посредством својих обавештајних служби и других, за такве делатности специјализованих организација.

Јавни државни тероризам је насилна, у суштини пропагандна акција којом се (често и под изговором хуманитарног деловања) добро увежбаном оружаном интервенцијом ограниченог домета и нападом на део ефектива или територије противника спасавају наводно угрожена лица или добра (успут и „образ државе“), а учесницима у комуникационој мрежи шаље порука која има карактер застрашивања и упозорења. Међународна активност државе која се у остваривању својих спољнополитичких, глобалних или краткорочних интереса ослања и на терористичке методе, поред узрока унутрашње природе, налази ослонце и подстицаје и у све распрострањенијој политици вођеној са позиције силе. Јавни државни тероризам може да буде употребљен и злоупотребљен ради компромитовања борбе народа за своје национално и социјално ослобођење. Најзад, може бити искоришћен и као повод и средство за остваривање притисака и мешања у унутрашње послове појединих

земања и мира у свету, дакле као облик специјалног рата. Примена јавног државног тероризма има много. Међу најтипичнијим примерима су случај „*Entebe*“, тј. оружани препад израелских командоса на угандски аеродром „*Entebe*“, израелско бомбардовање атомског реактора у Багдаду и седишта ПЛО у Тунису, затим акција америчких ловаца из састава 6. америчке флоте у Медитерану, којом је принуђен капетан египатског путничког авиона, у којем су били отмичари италијанског брода „Акиле Лауро“, да се спусти у америчку војну базу „Сигонела“ на Сицилији. Агресија оружаних снага САД и бомбардовање Панаме, либијских и ирачких градова и Хаитија јесте акт државног тероризма чији обим превазилази до сада изведене терористичке акције. Ту спада и најновија агресија Турске на Ирак, као и хрватских оружаних снага на западну Славонију.

Чињеница да се многе државе све више служе тероризмом ради постизања својих циљева знатно отежава напоре међународне заједнице – ОУН, за ефикасну борбу против тог савременог зла. Зато се као једно од основних питања поставља дефинисање појма међународног тероризма. Наиме, неки аналитичари сматрају да је државни тероризам нижи део спектра ратовања „ниског интензитета“ и неконвенционалног ратовања, а други верују да, уколико се према њему односе више као према рату него као према кривичној активности, придају важност терористима и месту њихових акција у оквиру усвојеног међународног понашања.

Савремени тероризам се јавља као *унутрашњи* или *међународни тероризам*. Унутрашњи тероризам је везан за терористичке акције појединих група, усмерене против постојећег друштвеног поретка или за остваривање ужих интереса и преузимање власти, или за акције државе против одређених друштвених група и појединаца.

Уколико терористички акти немају елемент иностраности (односно ако терористи, жртве средстава, циљеви, материјална помоћ и друго не прелазе националне границе земље) не спадају у категорију међународних терористичких аката. Поједностављено – унутрашњи терористички акт постаје међународни терористички акт на два основна начина: *прво*, када су у терористички акт (директно или индиректно, намерно или ненамерно) увучене две или више држава, путем својих држављана или добара, који могу бити субјекти или објекти (или субјекти и објекти) терористичког акта, и *друго*, када су терористичким актом угрожена лица или добра која уживају заштиту међународних конвенција. То су дипломатски представници, чланови њихових породица, амбасаде, конзулати, резиденције, а такође и ваздухоплови, бродови итд.

Савремена антикомунистичка пропаганда револуционарним и националноослободилачким покретима, у борби против њих, покушава да припише тероризам као облик којим субјективне снаге тих покрета желе претходно да „револуционишу масе“, да би их, затим, мобилисале у борбу. Готово у свим досадашњим америчким доктринарним правилима о противгерилским или противпобуњеничким дејствима у преамбу-

лама се полази од тврдње да герилци, нарочито у почетним фазама устанка и побуна, прибегавају тероризму да би на тај начин у очима маса оборили ауторитет постојеће власти, али да би, с друге стране, страхом натерали масе на сарадњу, што називају „револуционисањем маса“.¹¹ У такву улогу терора, у ствари, и они сами верују, а од тог уверења полази и албанска политичка емиграција, посебно на Западу. Сматра да непрекидним терористичким акцијама себе војно припрема и на међународном плану рекламира, али да тиме систематски поткопава и ауторитет постојеће власти у земљи и, уједно, „револуционише“ део албанског становништва. Уосталом, албански терористи су у фази своје највеће ескалације (1969–1988) деловали под окриљем тзв. марксистичко-лењинистичких група на Косову и Метохији, као и у западним земљама, сматрајући да је борба за национално ослобођење у јединству националних и класних интереса и циљева.

У вези с појавом и распламсавањем савременог тероризма, поред осталог, уочљиво је: 1) да се он масовније јављао између шездесетих и седамдесетих година овог века, што се временски подудара са распламсавањем великих студентских демонстрација леве оријентације у Западној Европи и Јапану, и 2) да се најекстремније испољио у земљама које су годинама између два светска рата живеле под фашистичким режимом (СР Немачка, Италија, Шпанија, Португал и Јапан), односно у неким латиноамеричким државама, у којима већ деценијама царују војно-фашистичке диктатуре. Чињеница да су се терористичке организације јавиле после пораза великих студентских демонстрација крајем шездесетих година не може се сматрати доказом за организовани, смишљени континуитет, мада узрочно-последичне везе између тих појава сигурно постоје. Бивше вође студентских демонстрација, на пример Руди Дучке, не само да се јавно ограђују од анархо-терористичких група типа Бадер-Мајерхоф него их и осуђују, сматрајући да тероризам није одговарајући облик борбе.¹² Тако се оглашавају и листови организоване француске ултра-левице, као што су „*Liberasion*“ и „*Rouge*“.¹³

Крајем шездесетих година у Западној Европи, пре свега у СР Немачкој и Италији, створене су бројне терористичке организације.

¹¹ У најновијем доктринарном правилу копнене војске САД *Унутрашња одбрана и развој побуњеничка стратегија* је подељена на „леву“ и „десну“, односно „стратегију маса“. Под „левом стратегијом“ подразумева се стварање револуционарне ситуације актима насиља, односно терора, ради демонстрирања рањивости владе у почетним условима, када побуњеници још немају масовну организацију и подршку становништва и не држе под контролом делове националне територије. Под појмом „десна стратегија“ подразумева се инфилтрација побуњеничких елемената у разне структуре друштва ради манипулисања и постепеног задобијања утицаја у масама. У тој стратегији тежиште је, наводно, на обезбеђењу масовне подршке у масама, а не на оружаним акцијама.

¹² Видети интервју Р. Дучкеа у листу „*Le Nouel Observer*“, септембар 1977.

¹³ „Аутономни терористи нису ништа друго до ‚слепо црево‘ система који желе да униште. У ствари, они својим акцијама само доприносе ширењу неприхватљивог насиља“ („*Liberasion*“). „То је гангрена коју морамо одстранити крајњом чврстином и одлучношћу“ („*Rouge*“).

Најпознатије међу њима су „Фракција црвене армије“ у СР Немачкој, „Црвене бригаде“ у Италији и јапанска „Црвена армија“. Осим њих, постоје и савремени националистички и верски покрети који годинама делују у појединим земљама, а у чијим програмима деловања политички тероризам има велики значај. То су Ирска републиканска армија (ИРА) у Северној Ирској и Баскија и слобода (ЕТА) у Шпанији, као и јерменске организације (АСАЛА и ТАСНАК). Постоји, наравно, и мноштво националистичких и ослободилачких организација и покрета који се, у целини или делимично, у својој делатности служе насиљем као средством политичке борбе. Према неким подацима, у свету има више од стотину превасходно терористичких организација, од којих неке делују на територији две или више држава.

Израженија појава илегалних терористичких организација и њихових активности у земљама које су у даљој или ближој прошлости биле фашистичке заслужује посебну пажњу. Без подробније историјске, политичко-социолошке и психолошке анализе већег броја узрока и објективних околности које погодују појави и расламсавању анархо-тероризма, сигурно је да недовршени процес демократизације у тим земљама значајно допринеси тој појави. Обарање фашизма у тим земљама није изведено толико радикално да би се могло рећи да је он дефинитивно поражен. Фашистичка владавина у њима замењена је владавином политичких партија које су окупљале крајњу десницу, чији је однос према фашистичким снагама био често више него толерантан. Па и касније, када су на власт у тим земљама дошле леве коалиције, односно социјалдемократске или социјалистичке партије, тај однос се није значајно променио. Изборна и општепрограмска обећања тих партија пре доласка на власт у очигледном су раскораку са њиховом стварном делатношћу по доласку на власт, што је узроковало разочарања, нарочито у делу омладине, а и осталих присталица тих партија. Свему томе треба додати и снажан утицај америчког капитала на целокупан економски, политички и културни живот тих земаља. С обзиром на то, концепција, на пример, немачког анархо-тероризма, према којој само градска герила може да спречи поновни долазак фашизма на власт у тим земљама, може објективно и малом броју омладине, макар и привремено, изгледати као једини могући излаз из „зачараног круга“.

Расламсавање тероризма у Западној Европи временски се подудара с порастом утицаја комунистичких партија на текућа друштвено-политичка кретања у тим земљама, што је једно од најзначајнијих питања у вези са савременим анархо-тероризмом без обзира на то да ли се он јавно декларише као „ултралеви“ или „ултрадесни“. У оквиру тога, тероризам би се могао назвати и тактиком провокација или прављења објективних околности срачунатих на жељене психолошке ефекте и изговоре за потезе, радње и слично који одговарају њиховим протагонистима. Догађаји у Шпанији, као што су убиства радничких адвоката, полицајца и цивилних гардиста, која су извели фашисти, као и терор

тзв. ултралевичара у Португалу, показују да се ради о јединственој тактици, чији је циљ стварање таквог унутрашњег стања у земљама у којем би, уместо даље демократизације, коју заговарају и за коју се боре прогресивне демократске снаге, „завођење реда“ изгледало као једини излаз из створене ситуације.

Неофашистичке снаге у Немачкој и Италији већ годинама примењују тактику провокација, која је у току последњих десетак година посебно изражена. И у Француској појава и распламсавање тероризма показују заједничке карактеристике и тенденције са тероризмом у земљама које су у новијој историји, краће или дуже, биле под фашистичком диктатуром. Очигледно је да је на пораст угледа комунистичких партија у Западној Европи, који је сада у опадању, реакција одговарала тактиком провокација, односно вештачким стварањем услова у којима би завођење диктатуре изгледало као једино логично решење. Уочљиво је, дакле, да је у земљама у којима је процес демократизације отишао даље и у којима је до недавно улога комунистичких партија у том процесу била већа, израженији и талас терористичких провокација. Обрнуто, у земљама у којима непосредна опасност од учешћа комуниста у власти није тако очигледна тај талас је за сада слабији и показује мање карактеристика синхронизованих акција на целокупној националној територији. За ту појаву је везано и питање колико је у првом, односно у другом случају присутан страни чинилац и колико су терористичке провокације самостално дело снага које их изводе, а колико су инспирисане споља. Искуство Чилеа показује да се, ако су унутрашњим развојем процеса демократизације доведене у питање и саме основе капиталистичких друштвених односа у једној земљи, страни чинилац радикално експонира и тада акција добија размере у којима унутрашње демократске снаге, поготову ако немају јачу међународну моралну и материјалну помоћ и подршку, постају немоћне, односно привремено трпе пораз. Дакле, зависно од степена угрожености виталних интереса власника монополистичког капитала, тактика провокација ће имати задатак да процес унутрашњих политичких, економских, социјалних и других промена само успорава или да их радикално пресеца. У првом случају инострани чинилац не мора директно да се експонира и, по правилу, то не чини, док се у другом случају директно излаже, без обзира на ширину међународних протеста, на непопуларност завођења диктатуре, и слично.

С обзиром на такво стање, и ми морамо да процењујемо како екстремне снаге у земљи и албанска политичка емиграција примењују ту тактику, поготову када се у њиховим активностима траже степен и облици учешћа страног чиниоца. Поједностављено, то би значило: док велике силе, пре свега САД и СР Немачка, буду присиљене да се према СРЈ односе с уважавањем (због њене доследне борбе за мир и решавање кризе на простору претходне Југославије мирним путем – преговорима), оне се неће радикално мешати, тј. неће се ангажовати у субверзији са радикалним циљем, али због тога неће престати да инспиришу и помажу

субверзивне активности шиптарских, муслиманских и мађарских сецесиониста. Може се очекивати да ће у одређеним ситуацијама и директније подстицати терористичке акте ради остварења својих циљева у односу на нашу земљу (Косово и Рашка област).

Масовнија појава тероризма узроковала је и масовније покушаје дубљег сагледавања његових многостраних узрока, а уједно и одређења према њему као облику борбе одређених снага за своје политичке циљеве. У мноштву различитих тумачења и теза ипак се могу разликовати најзначајније међу њима. Америчко тумачење и ставови у основи полазе од тога да је тероризам облик борбе комуниста. Та теза се јавља у средствима информисања и других капиталистичких земаља, које, међутим, не занемарују ни неофашистичке снаге и њихово учешће у тероризму.¹⁴ Циљ је јасан: да се искористи општераспрострањена озлојеђеност најширих слојева становништва према тероризму као облику изазивања општег страха и несигурности у капиталистичким земљама на плану раскринкавања комуниста и њиховог приказивања као убица, уцењивача, изазивача нереда, анархије и безакоња. Чињеница да се неке терористичке групе заклињу у Че Гевару сматра се доказом да је и он био терориста, односно да је својом акцијом подстакао тероризам не само у Латинској Америци већ и у свету. Најновији израз таквог схватања је једна студија ЦИА, под насловом *Међународни тероризам, својства терористичких догађаја*. У њој се разликују две врсте тероризма: међународни и транснационални тероризам. Под првим се подразумевају акције појединаца и група које инспирише и контролише држава, док се други односи на акције које изводе у основи аутохтоне, недржавне групе или појединци, мада и њих могу, али не морају, на одређени начин да подржавају владе појединих земаља. У студији ЦИА, као разлози за појаву тероризма, посебно „транснационалног“, и није покушано да се сагледају класно-социјални, политички, психолошки и слични узроци, него само они технолошко-техничке природе, и на њима је изграђена целокупна филозофија. Значајно је у тој студији што је уочена глобална, интернационална димензија тероризма, изражена у међусобној повезаности, па и међусобној подршци, иначе прилично хетерогених илегалних терористичких организација. Тако, према сазнањима ЦИА (али не само њеним), међусобно сарађују палестински терористи са онима из „Фракције црвене армије“ из СР Немачке или са јапанском „Црвеном армијом“, или западнонемачки терористи са припадницима „Ирске ослободилачке армије“; „Турска ослободилачка армија“ сарађује са палестинским командосима у Сирији, и слично. Нема сумње да интернационална димензија тероризма и у погледу измене искуства, борбених средстава, обавештења, обезбеђења привремених тајних склоништа, финансијске помоћи и другог, као и у

¹⁴ Лондонски „Daily Telegraph“ терористе назива „марксистичким герилцима“, апострофирајући их као главне иницијаторе тероризма, а терористе ултрадеснице приказује као да су у контраакцијама. У том смислу тероризам третира још један део листова на Западу („International Herald Tribune“).

погледу синхронизације акција, чини савремени тероризам ефикаснијим у акцијама и жилавијим у одбрани.

Поистовећујући герилу, као борбени израз аутохтоних ослободилачких или револуционарних покрета у појединим земљама, са тероризмом, савремена америчка војна мисао доводи до парадокса и борбу против правог тероризма. Наиме, она упорно настоји да сваки унутрашњи прогресивни покрет у некој земљи оквалификује као последицу „тајне комунистичке инфилтрације“, односно као доказ мешања са стране. А како је герила као борбени облик таквих покрета и процеса према њеном схватању исто што и тероризам, она практично унапред онемогућава сваки ефикасан међународни договор за борбу против тероризма. Суштина америчког става своди се на услов да се против тероризма, који је у савременим условима постао глобална, интернационална појава, води међународно усаглашена, јединствена акција. На први поглед то је веома логична и јединствена поставка. Међутим, јединствена, усаглашена акција међународне заједнице против заједничког зла које је названо тероризам не може се заснивати на различитим критеријумима. При таквом резонувању, очигледно, места има само за један аршин, и чим се удаљимо од тог „принципијелног становишта“, свако се враћа на своју позицију, нестаје могућност за јединствену класификацију тероризма, а тиме и за усаглашене међународне акције.

Према тој теорији, међународна заједница би морала да прихвати могућу јединствену филозофију, према којој не постоје противуречни друштвени процеси у друштвеним кретањима који се, као што је целокупна досадашња историја људског друштва безброј пута показала, непрекидно манифестују као конфликти, у мање или више оштрој форми. Консеквенца која аутоматски произилази из таквог става јесте одустајање држава, политичких партија или покрета од било какве међусобне солидарности и помоћи поробљеним народима, односно класно угњетаваним слојевима становништва, било где у свету и без обзира на степен њихове социјалне беде или националне обесправљености. Не треба посебно наглашавати да је ауторима таквих ставова према тероризму првенствено стало баш до таквих консеквенци.

Амерички став о тероризму

Амерички однос према тероризму заснован је на ставовима из директиве о државној безбедности, у којима се наглашава:

– америчка влада се противи унутрашњем и међународном тероризму и, у случајевима када је неопходно да се спрече терористичке акције или да се одговори на њих, спремна је да дејствује заједно са другим владама или сама;

– влада САД сматра да је појединачни или групни тероризам потенцијална опасност за државну безбедност и свим расположивим средствима ће се борити против њега;

– државе које се баве тероризмом или га активно помажу неће моћи то да чине а да не осете последице. Уколико постоје докази да

нека држава подржава тероризам или намерава да организује терористички акт усмерен против САД, влада ће предузети мере да заштити своје грађане, имовину и интересе;

– влада САД неће чинити никакве уступке терористима, плаћати откуп, ослобађати затворенике, мењати своју политику ни пристајати на друге акције које би могле да поспеше даљи тероризам. Истовремено, САД користиће расположива средства да би оствариле безбедан повратак америчких грађана које терористи држе као таоце.

Иако ни САД ни УН нису званично дефинисале појам тероризма, Американци *a priori* сматрају да су бомбардовање амбасаде, држање талаца ради постизања политичког циља и отмице авиона терористичке акције. Они су свесни да су тероризму потребни јавност и пропаганда која треба да шокира и запрепасти, и сматрају да је то нецивилизовано понашање, без поштовања људског живота. Тврде да тероризам значи повећану опасност за њихов систем „демократије“, слободе и заштите људских права. Стиче се утисак, међутим, да се заборављају узроци тероризма и да је он често мотивисан мноштвом неправди које се могу осетити готово у свакој области људске активности. Нагомилани бес и осећање угрожености стварају основ за регрутовање терориста, а истовремено служе терористима као оправдање за насиље, које често изгледа свирепо да би изазвало ефекат страха. Мотиви оних који учествују у тероризму су многоструки, а користе исте методе деловања у индустријски развијеним друштвима и неразвијеним областима. Многи терористи дубоко верују у оправданост сопствених начела и због тога су непопустљиви и зли, а у покушају да остваре своје циљеве не поштују ни свој живот, ни живот својих жртава. Оружје најчешће набављају на тајном и незаконитом међународном тржишту оружја, а повремено се ослањају на стране чиниоце и обавештајне службе, па на време добијају информације о циљевима и контрамерама. У последње време напади су им били веома жестоки, а када владини напори заштите постану ефикаснији, они се једноставно опредељују за лакше циљеве.

Иако има неколико начина за класификацију терориста, према америчким критеријумима, условно су разврстани у три главне категорије: 1) терористи који сами себе издржавају, 2) терористи под спонзорством државе, и 3) појединци укључени у тероризам због ограничених разлога и тактичких намера. Терористи који се сами финансирају првенствено се ослањају на сопствене иницијативе, као што су уцене, киднаповање, пљачка банака и трговина наркотицима. Делују по принципима мафије, а својом активношћу обезбеђују егзистенцију. Ако их не спонзорише држава, не помаже их или им не пружа уточиште, терористи су крајње опрезни и организују се у мале групе како би избегли да се други убаце у њихове редове. Временом се најчешће приклањају првој или трећој категорији, јер су им почетна деловања кратког даха.

Терористичке групе којима помаже држава често се јављају у већем броју, у предности су јер их штите државне агенције и имају приступ државним обавештајним изворима. Због уточишта које им пружа земља домаћин, у појединачним операцијама терористичких организација изузетно је важно продрети у такву групу. Осим тога, оне су подложне ограниченој контроли њихових штићеника и може се очекивати да изведу нападе на њих ако измакну контроли и постану могућност за компромитовање одређене државне власти. Разлози за пружање државне помоћи и коришћење таквих група су многобројни јер је и тероризам постао „друго средство за вођење спољне политике“. Такви терористи су агенти којима држава може да забрани да се удружују, јер то може да буде ризично за политику „чврсте руке“ и малог буџета. Повећана владина помоћ у оружју, експлозиву, комуникацији, путним документима, давању уточишта и обуци фанатика карактеристике су организовања и рада терориста које подржава држава. Поред наведеног, неки појединци или групе могу да се одреде за терористичке акције у оквиру активности попут устанка за национално ослобођење, посебно када се може десити да изгубе ту борбу и када покушавају да постигну нарочит ефекат, збуне противничко руководство или да утичу на промене тока догађаја.

Борба против тероризма, према америчкој доктрини, подразумева координирано деловање на три нивоа. Први ниво обухвата мере које се спроводе пре, за време и после конкретног терористичког акта. Други ниво подразумева онемогућавање и смањивање опасности, дугорочну заштиту људи и имовине и утицај на оне који прибегавају тероризму (и на оне који га подржавају) да одустану од терористичких напада. Американци процењују да једном врстом активности не могу спречити сваки посебан случај тероризма и због тога препоручују предузимање одређених мера.

Превентива за спречавање извођења терористичке акције зависи од правовременог и ефикасног деловања обавештајне службе. Међу свакодневне активности којима може да се спречи остварење терористичке акције подразумева се и измена марш-руте или возног реда. Успешним превентивним мерама ретко се даје публицитет да се не би компромитовала делатност обавештајне службе.

Одгађање је понекад најбољи курс да се избегне било какво реаговање на терористичку акцију док се не стекну повољни услови. Тактике одлагања реаговања користе се за време терористичке акције како би се добило на времену, стабилизовале снаге и терористи збунили, или док се не развију друге акције. Посебно су драгоцене када је важно да се добије на времену ради постизања међународне сарадње у спровођењу притисака на терористе применом економских, дипломатских, законских или војних мера.

Учешће трећег лица, односно треће стране у онемогућавању терориста користи се ако се терористичка акција не догоди у Сједињеним

Америчким Државама. Земља у којој је она спроведена сноси примарну одговорност за акције против терориста. Треће лице, односно трећа страна, може због дипломатских или политичких разлога повољније да утиче на успешно решавање терористичког чина, па са њим ваља успоставити сарадњу.

Преговори са терористима су могући под одређеним условима. САД чврсто заступају политику да се не пружају уступци терористима, што сматрају најбољим начином да заштите људе. Међутим, влада САД и даље остаје при ставу да ће разговарати са сваким и користити сваки расположиви извор да би се ослободили Американци који су узети као таоци.

Противудар снажним снагама је начин да се, уз његово брижљиво планирање и прецизне и подробне информације обавештајне службе, смањи опасност. Колико таква акција може да буде опасна показује противудар на отмичаре египатског авиона на Малти. Да тај метод може бити успешан показују и неке акције против отмичара у Француској.

Успешно супротстављање тероризму захтева предузимање далеко-сежних мера за постизање физичке или личне сигурности, обуку људи, обимне заштитне мере у сарадњи с другим владама, прикупљање и дистрибуцију обавештајних података и елиминисање терористичких претњи. Начини борбе против тероризма укомпоновани су у дипломатске, војне, правне и законодавне програме. У садашњем тренутку разна федерална одељења и агенције спроводе око 150 специфичних активности за борбу против тероризма, које се могу сврстати у осам већих категорија: истраживање и развој, администрација и подршка, управљање комуникацијама и њихова контрола, обавештајна служба, обезбеђење персонала, лично обезбеђење, контратерористичке операције, образовање и обучавање.

У САД постоје три главне агенције за супротстављање терористима: Стејт департмент, задужен за тероризам изван граница САД, Министарство правде и ФБИ, који су надлежни за супротстављање тероризму у САД, и Служба за авионски саобраћај на федералном нивоу, при Одељењу на транспорт (AAF), задужена за отмице авиона. Национални комитет за безбедност (NSC) саветује председника САД о питањима безбедности. При томе сарађује с наведеним агенцијама и координира развој и примену програма за борбу против терористичких напада или терористичких претњи. Осим тога, служи као веза између Беле куће и одговорне ударне групе за супротстављање терористима.

На терористичке акције САД могу реаговати политички, економски и војнички. Успех тих акција зависи умногоне од сарадње са другим државама, а од њих се очекује позитиван, далекосежан и застрашујући ефекат на терористе и оне који их подржавају. Американци сматрају да коришћење добро обучених и способних специјалних полицајаца и војних снага обезбеђује велике могућности за успех против тероризма. Такве полицијске и војничке акције требало би да застраше терористе,

а да друге земље наведу да заузму чвршћи став у односу на тероризам, посебно због тога што САД и њени савезници настоје да буду јединствени у претњи војном одмаздом.

Перспективе и очекивања

Континуирана ескалација тероризма, с једне стране, посебно из региона Блиског и Средњег истока, у садејству са другим неповољним чиниоцима, узроковала је ревитализацију терористичких организација у Западној Европи на заједничкој линији супротстављања америчком империјализму (у Европи његовој економско-политичкој, а у регионима Блиског истока војној окупационој димензији). То је, с друге стране, изазвало реакцију земаља чији су се безбедносни и други интереси нашли на удару аката међународног тероризма. У борби против међународних терористичких организација разматра се и заговара употреба силе у три основна вида: превентивном, приликом насилног разрешавања проблема талача (у амбасадама, авионима и сл.) и у случају одмазде.

Све чешћем заговарању употребе силе у борби против међународног тероризма највећи подстицај, који је изазвао жучну расправу, пружила је тзв. Шулцова доктрина. Та својеврсна иновација теорије ограниченог суверенитета – наравно на другим идеолошко-политичким основама од постојеће, коју је изнео бивши амерички државни секретар – може се, поједностављено, свести на то да САД (које у тероризму виде „интернационалну форму вођења рата против Америке и америчког начина живота“) задржавају себи право да против међународног тероризма дејствују војним средствима, и то не само ради заштите или одмазде него и превентивно на територији независних, суверених држава.¹⁵

У садашњој међународној кризи односа и појачаног темпа у наоружавању, које се преноси и у свемир, а нуклеарни паритет се остварује на вишем нивоу, тотални рат је мало вероватан. Управо због тога све већи значај добијају стратегија, тактика и разноврсне методе специјалног рата, који почиње тамо где се завршава легална активност а још не започиње отворена агресија. У тим активностима терористичка дејства ће имати значајно, ако не и доминантно место.

Нема озбиљнијих знакова који указују на то да и у блиској будућности угрожавање безбедносних интереса актима међународног тероризма неће бити облик политичког притиска и начин за скретање пажње

¹⁵ Право арбитражања (које САД себи намењују) у вези са тим шта је тероризам, а шта „борба за слободу“, при садашњем постојању „двоструких стандарда“ у третирању тероризма, који произилазе из његове идеолошке обојености, омогућава, најблаже речено, погрешне процене из недовољности, једностраности или политичке обојености „обавештајних процена“. Таква употреба војне силе имала би, савим извесно, несагледиве последице, које би, као председан у пракси међународних односа, нанеле много веће штете него укупна терористичка активност.

светског јавног мњења на одређене проблеме, као и тактика за присиљавање противника да ангажује значајне снаге за одбрану угрожених лица и добара. Насртаји на суверенитет држава и претње њиховој независности, односно изражавање неслагања са њиховом политиком и у будућности ће бити манифестовани и актима међународног тероризма на представнике тих земаља. Акти међународног тероризма у будућности ће бити ефикаснији из следећих разлога: с једне стране, биће све израженије тенденције повезивања обавештајних служби са терористичким групама и њихово помагање у обуци, финансирању, наоружавању, обавештајним проценама и снабдевању оригиналним путним исправама, што ће допринети мобилности, ефикасности и отежаном откривању терориста, а с друге стране, томе ће допринети појачана међународна сарадња терористичких група, што ће јачати њихову оперативност. Јачање тенденције да се терористима супротставља силом и да у ситуацијама када држе таоце не треба испуњавати њихове ултиматуме повећаће број жртава. Пошто ће то бити све теже изводљиво, а с обзиром на све боље мере обезбеђења, биће примењивана све разорнија средства у терористичким актима. Када, због квалитетних мера обезбеђења, ни камиони бомбе, са возачима самоубицама, осим материјалног разарања и масакра недужних грађана не остваре планирана убиства, на пример дипломатских представника, не искључује се употреба минијатурног нуклеарног оружја. Томе у прилог иде неколико елемената: прворазредан „историјски“ публицитет, олакшана могућност набавке тог оружја и, коначно, терористи самоубице су идеални извршиоци таквих терористичких аката.

Пораст броја аката и повећање ефеката међународног тероризма у будућности ће изискивати и повећање људских и материјалних потенцијала ангажованих на заштити безбедносних интереса. Војни и полицијски састави све бројнијих држава биће принуђени да развијају специјализоване антитерористичке јединице, јер је све извеснија могућност да у било којој држави терористи заузму неки витални објекат (атомска централа и слично) или амбасаду, да дипломатске представнике задрже као таоце и да, потом, саопште своје ултимативне захтеве.

У условима све чешћих и све организованијих терористичких акција, вишег нивоа обучености и веће ватрене моћи, антитерористички тимови су претходница високообучених милитаризованих антитерористичких јединица. Поједине земље ће се у борби против тероризма опредељивати и за појачану контролу над друштвом, што може појачати тензије у области грађанских слобода. То планерима терористичких аката омогућава да, пропагандним мењањем узрока и последица, тероризам прикажу као реакцију на постојеће стање и да му, тако, прибаве маску легитимности.

Шира међународна сарадња на глобалном сузбијању међународног политичког тероризма, посебно под окриљем ОУН, и у наредном периоду није вероватна, првенствено због његове идеолошко-политичке обојености. Због тога, суочене са сталним угрожавањем својих безбед-

носних и других интереса, поједине државе ће све учесталије прибегавати разноврсним једностраним акцијама – од моралне осуде терористичких аката до војне интервенције у земљама које, по њиховој процени, подржавају међународни тероризам.

Ставови наше земље о међународном тероризму

Феномен међународног тероризма ће, несумњиво, веома дуго бити у средишту интересовања земаља које су њиме директно погођене, али и целокупне међународне заједнице. Географска близина попришта међународне терористичке активности (Блиски исток, Европа и ближе окружење) излаже СР Југославију и непосредној опасности. Полазећи од своје мирољубиве политике и интереса безбедности, СР Југославија се на међународном плану непрекидно залаже за сузбијање свих облика међународног тероризма. У оквиру тога, терористичка активност албанске политичке емиграције према нашој земљи била је, и остала, нераздвојни део међународног тероризма.

У југословенској политичкој теорији и пракси дубоко је уврежен став да индивидуално политичко насиље, ма чије било, никад није довело и да не може довести до напретка у било којој сфери друштвеног кретања. Савезна Република Југославија осуђује индивидуални терор и тзв. државни тероризам као средство за очигледно мешање у унутрашње послове појединих земаља и интервенције против независности и територијалног интегритета држава. Наша земља сматра да је државни тероризам најопаснији вид међународног тероризма, који је директна претња међународном миру и безбедности. С друге стране, СР Југославија је увек била против примене двоструких стандарда у третирању тероризма. Једнако се супротстављала схватањима и пракси да се ослободилачки покрети изједначавају са тероризмом и да се прибегава тероризму у заштити интереса, као и да се тероризам злоупотребљава као средство ослободилачке борбе. Ни морално ни правно није допуштено да се у име неког циља, ма колико он био легитиман, угрожавају животи невиних људи и општи интереси међународне заједнице. А тероризам, без обзира на идеје у име којих се спроводи, управо то чини: грубим нарушавањем суверенитета држава масакрирају се недужни људи, угрожавају се осетљиви објекти (нуклеарни реактори и др.) са неслагљивим последицама, подмеће се експлозив на јавним местима, минирају се и одузимају авиони и друга превозна средства, узимају се и убијају таоци без икакве функције само зато што су држављани одређене земље итд.

Савезна Република Југославија се доследно бори против тероризма и свих других организованих облика међународног криминала. Она се, као активни борац за мир и међународну сарадњу, свестрано ангажује да се мирним путем, без употребе силе и насиља, ефикасно елиминишу основни узроци настанка тероризма и услови који га подстичу, а истовремено ради на сузбијању међународног тероризма. Ти ставови су

добро познати светској јавности. Упркос доследној борби против свих облика угрожавања безбедности и мира у свету, па и против свих видова тероризма, у последње време СРЈ изложена је оптужбама због наводног потпомагања, пружања уточишта и веза са терористима и толеранције према њима, као и за непосредну примену терористичких метода у елиминисању неких припадника своје емиграције. У делу светске штампе све се чешће појављује тврдња да друге оптужујемо за понашање по двоструком стандарду, а да се и сами њиме руководимо у односу према међународном тероризму. Ради се о смишљеној политици, чији је циљ дискредитовање СРЈ са намером да се створи „морално оправдање“ за притиске на њу, па чак и за оружани напад.

*
* *

За ефикасно супротстављање међународном тероризму, с обзиром на то да се ради о веома сложеној појави, неопходно је систематично вођење више упоредних комплементарних акција и на међународном, и на унутрашњем плану. Општа оријентација којој треба тежити, а која је уједно и крајњи (дугорочни) циљ, јесте искорењивање узрока тероризма. Због недостатка глобалне сагласности о томе шта су узроци тероризма, а потом и шта је међународни тероризам, пришло се санкционисању појединих најекстремнијих појавних облика тероризма, што је уобличено у међународним конвенцијама. Непосредно и практично сузбијање тероризма има за СР Југославију велики значај. С обзиром на место, улогу и могућност служби и органа безбедности у том домену, супротстављање терористичким актима значи спречавање последица, што је од огромног практичног интереса. С друге стране, успешно обављање послова и задатака на спречавању тероризма делује превентивно, јер одвраћа планере терористичких аката да то чине на нашим просторима.